

Милена Ивановић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
m.ivanovic@fil.bg.ac.rs

UDC: 81255.2(049.32)
Приказ

ПРЕВОДИЛАЧКЕ ТЕМЕ НА СКУПОВИМА МЕЂУНАРОДНОГ СЛАВИСТИЧКОГ ЦЕНТРА

54. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане
Београд – Нови Сад – Тршић, 11–15. септембар 2024.

Међународни славистички центар са седиштем на Филолошком факултету Универзитета у Београду већ пет и по деценија ради на подстицању и промовисању проучавања српске књижевне баштине и српског језика, пружајући подршку у учењу и усавршавању знања српског језика и књижевности у иностранству. У оквиру својих активности Међународни славистички центар, између осталог, од самих својих почетака сваке године у септембру организује скуп „Међународни научни састанак слависта у Вукове дане“, један од најзначајнијих научних догађаја у области славистике. Међу радовима презентованим на конференцији и објављеним у зборницима скупа спорадично се јављају и студије које су посвећене транслатолошким питањима или се дотичу њих. Ови радови су малобројни и међу великим бројем других истраживања, чини се, углавном незапажени. Ипак, током последњих десет година преводилачке теме биле су присутне кроз једно или два излагања на скоро сваком скупу осим 48. по реду, одржаног 2018. године, када није представљен ниједан рад из ове области.

Транслатолошке студије објављене у зборницима Међународног славистичког центра често се тичу књижевног превођења и рецепције преведених књижевних текстова: Дејан В. Ајдачић: „О преводима и пријему савремене српске прозе у Пољској и Украјини“ (Научни састанак слависта у Вукове дане 52/2, 2023) и „Истраживања превода и рецепције словенске књижевне фантастике код Срба“ (НССВД 51/2, 2022); Зорица Ђ. Ковачевић: „Дански превод Нушићеве *Аутобиографије* као дисконтинуитет у књижевноисторијском и међујезичком посредовању“ (НССВД 45/2,

2016). Већина студија разматра поједине лингвистичке проблеме у контексту превођења, укључујући и превођење књижевних дела: из области когнитивне лингвистике – Јелена Р. Бајовић: „Етнокултурни концепти на релацији ‘своје : туђе’ у језичкој слици света на грађи Његошевог *Шћейана Малој* и руског превода” (НССВД 51/1, 2022); лексикографије – Марко Р. Чудић: „Проблеми израде новог мађарско-српског речника из перспективе књижевног преводиоца” (НССВД 47/1, 2018); фразеологије – Лариса И. Раздобудко-Човић: „Фразеологизми с повећаном експресивно-емоционалном бојом у наративној структури *Проклеће авлије* Иве Андрића и питања руских преводних еквивалената” (НССВД 46/1, 2017); стилистике – Магдалена Е. Славска: „Хумор у превођењу књижевности за децу (на примеру збирке прича Гжегожа Каздепкеа *Касјеријага. Приче за манјује и оне друје*)” (НССВД 53/2, 2024); Валентина Седефчева: „Црквенословенска традиција 18. века у роману *Сеобе* и њен превод на бугарски језик: транслатолошка анализа” (НССВД 45/1, 2016); Ничка Г. Бечева: „О превођењу експресивно употребљених деминутива (на грађи српског и бугарског језика)” (НССВД 45/1, 2016) и граматике – Веран Ј. Станојевић „Неки аспекти употребе лексеме један у разговорном језику и француски преводни еквиваленти” (НССВД 49/1, 2020).

Организатори Међународног научног састанка слависта у Вукове дане по правилу формулишу две теме за сваки годишњи скуп – једна је из области језика, друга из области књижевности. За јубиларни 50. скуп одржан 2020. године тема је била јединствена, а садржала је и преводилачки аспект: „Српски језик и књижевност данас – теоријско-методолошки аспекти проучавања, рецепције и превођења”. Упркос оваквом тематском оквиру, који је требало да подстакне транслатолошка истраживања, број студија посвећених питањима превођења са српског језика није значајно порастао – у зборницима радова са 50. скупа објављено је тек три рада. Јелена Р. Бајовић у раду „Фразеологија Његошевог *Шћейана Малој* у словенском контексту (прилог питању о превођењу ‘непреводивог’)” (НССВД, 50/1, 2021) наставља своја истраживања превода Његошевих дела на руски језик с тачке гледишта културолошких и концептуалних проблема. Љиљана М. Бањанин у раду „Од *Сумашре* до *Дневника о Чарнојевићу*: Црњански на италијанском” (НССВД, 50/2, 2021) у контексту превода дела М. Црњанског на италијански разматра проблеме књижевног превођења, а посебно превођења поезије и улогу преводиоца, као посредника од кога у највећој мери зависи резултат (односно квалитет превода), а самим тим и рецепција књижевног дела. Најзад, представљена је и једна (и једина у периоду који је предмет овог приказа) студија посвећена стручном превођењу – рад Александра Д. Стефановића „Стратегија еквиваленције у правном преводу или како превести непреводиво између француског и српског језика” (НССВД, 50/1, 2021). Аутор издваја три врсте појмова који су по његовом мишљењу најизазовнији

за савладавање међукултурних правних разлика у преводу – концепти, институције и правни актери, те даље на конкретним примерима анализира могућности, предности и недостатке четири начина успостављања еквиваленције које користе правни преводиоци или аутори правних текстова – функционална еквиваленција, формална еквиваленција, транскрипција и дескриптивна транскрипција.

У позиву за пријаву тема за прошлогодишњи, 54. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане, одржан у септембру 2024. године, организатори наводе да су рецепција и истраживање српске књижевности, науке и публицистике ван граница Србије немогући без превођења, главног средства комуникације, размене идеја и практичних достигнућа, те сходно томе формулишу и посебну транслатолошку тему: „Српска књижевност, наука и публицистика у преводу“ и предвиђају посебну секцију за излагања из ове области. Од девет пријављених на скупу је представљено шест реферата. Сви реферати тичу се књижевног превођења.

Роберт Ходел са Универзитета у Хамбургу говорио је „О енглеском преводу Петровићевог романа *Дан шесћи*“ – историји настанка оригиналног текста и ауторизованог превода овог романа Растка Петровића. Студија је изузетно занимљива с обзиром да је анализа усредсређена на заједнички рад аутора књижевног текста и преводиоца кроз представљање различитих прилагођавања (промена имена јунака, изостављање топонима, стилистичке интервенције, редукција дијалектизама, употреба преводилачких коментара и сл.) у циљу приближавања текста америчком читаоцу.

Чак три излагања била су посвећена преводима српске књижевности у Пољској. Из реферата Дејана Ајдачића (Гдањск) „Српске народне песме о Косовској бици у преводима и рецепцији Пољака“ сазнајемо да се у Пољској интересовање за овај епски циклус јавља нешто касније у односу на народну лирику и друге циклусе те да је највећи број превода настао средином XIX века. Аутор међу преводиоцима издваја Романа Зморског као најзначајнијег, Исидора Коперницког као најбољег и Ану Каминску као ауторку нових превода објављених у XX веку. Малгожата Филипек (Вроцлав) анализира је преводилачка решења у „Пољском преводу романа Моме Капора *Фолиранћи* у поређењу са оригиналом“. Реч је пре свега о преношењу топонима, реалија, фразеологизама и специфичних слојева лексице као што су колоквијализми. М. Филипек навела је бројне примере успешних решења, али и она која је оценила као неадекватна, рецимо, избегавање вулгаризама у преводу или грешке са тзв. лажним пријатељима преводиоца. Још једна представница Вроцлавског универзитета, Магдалена Славска, говорила је о преводима српске књижевности на пољски: „Данута Ћирилић-Страшињска и Бранко Ћирилић – преводиоци и пропагатори српске књижевности за децу и

омладину у Пољској”, између осталог и с тачке гледишта примене двеју супротних преводилачких стратегија – адаптације и егзотизације.

Оља Перишић са Универзитета у Торину истраживала је „Енциклопедијске одреднице у италијанском преводу романа *Иследник* Драгана Великића”, односно начине преношења културолошких елемената, пре свега ономастике. Од стратегија које је преводилац применио издвојила је као доминантну стратегију одомаћивања, која је у свом екстремном виду доводила до, како ауторка истиче, технике елиминације садржаја и губитака географских, па и временских (дух епохе) координата оригинала. Милена Ивановић (Београд) представила је реферат „Два превода *Проклетје авлије* на украјински језик: проблем преношења турцизама”, чији је основни циљ било сагледавање, с једне стране, објективних чинилаца који стоје у основи преводилачких проблема (другачији статус и мања заступљеност турцизама и оријентализама уопште у украјинском језику) и општих стратегија њиховог решавања и, с друге стране, субјективних фактора који су утицали на избор једног или другог преводилачког решења.

О расту интересовања Међународног славистичког центра за теорију и праксу превођења, као и о јачању свести о значају транслатолошких истраживања за проучавање српске књижевне баштине и њене рецепције ван наше земље сведочи поновно укључивање треће теме за овогодишњи 55. скуп: „Преводи, извођења и рецепција српске драме у словенској и несловенској средини”. Треба поменути и да у оквиру својих активности центар већ годинама традиционално организује семинар за студенте српског као страног, нешто касније је почео и са вођењем курсева за лекторе српског језика на страним универзитетима, а од пре две године реализује се и курс за усавршавање преводилаца. Курс обухвата, с једне стране, часове из српске књижевности, културе и језика, као и кратак циклус предавања о преводилачким стратегијама и техникама и, с друге стране, радионице на којима полазници раде на преводима књижевних текстова. У августу 2023. године овај курс су похађали млади и неафирмисани преводиоци из Русије и Немачке, а 2024. из Пољске и Француске. У оквиру издавачке делатности покренута је и едиција „Превод као огледало контаката језика и култура”, у чијој су првој књизи *У сну никад није досадно* објављене краке приче Михајла Пантића преведене на руски и немачки током првог курса. Друга књига садржаће превод прича Владимира Пиштала на пољски и француски језик.

Др Милена Ивановић је ванредни професор на Катедри за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, где предаје предмете из области украјинског језика и превођења. Аутор је преко 60 радова, две монографије (*Прелазносћ у украјинском и српском језику: функционални аспекти*, 2007 и *Акционалносћ: семантика и форма у савременом украјинском и српском језику*, 2016) и једног универзитетског

уџбеника украјинског језика. Њена научна интересовања обухватају функционалну граматiku, контрастивну лингвистiku, као и теоријска и практична питања превођења са словенских језика. Бави се књижевним и стручним превођењем.

PhD Milena Ivanović is an Associate Professor at the Department of Slavic Studies, Faculty of Philology, University of Belgrade. She is the author of over 60 articles and two monographs (*Transitivity in the Ukrainian and Serbian language: a functional aspect*, 2007 and *Aktionsart – semantics and form in Ukrainian and Serbian language*, 2016) and one university textbook of Ukrainian language. Areas of research interest include functional grammar, comparative linguistics, as well as theoretical and practical aspects of translation from Slavic languages. Her professional activities also include literary and specialized translation.

<https://orcid.org/0000-0002-6498-2790>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.en>).